

הרב ד"ר אליהו זייני ועמנואל לוינס

אחרי מלחמת העולם השנייה התחוללה בצרפת מהפכה אינטלקטואלית.

שתי סיבות עמדו ביסוד מהפיכה זו. האחת, החיפוש אחרי משמעות מהותו של עם ישראל – ומשמעותם של חיים יהודיים לאחר האסון שפקד את עמנו על אדמת אירופה – מצד יהודים, ילידי אירופה בין אם היו בעצמם פליטי אותה שואה נוראה, בין אם זכו להימלט ממנה.

השנייה, היתה הגעתם לצרפת, בעקבות מלחמה זו ובעקבות תמורות גיאופוליטיות ולאומיות אחרות - כגון הפסקת ההשתלטות הצרפתית על אדמת אפריקה – ועצמאותם של אלג'יריה מרוקו טוניסיה – שהביאו יהודים בעלי תרבות המכונה ספרדית למפגש עם התרבות האירופית במקורה.

הראשונים, היהודים האשכנזים הספוגים בתרבות אירופית, היו נבוכים בגלל האירועים הנוראים שהתרחשו זה עתה, והשניים, יהודי צפון אפריקה, היו נבוכים למול תרבות שבעצם מהותה מקעקעת כל יסוד אמוני וכתוצאה מכך כל יסוד אנושי אמיתי.

אלא, כפי שקרה פעמים רבות במהלך ההסטוריה, עמנו, עם חסון היודע לדלות כוחות להתמודדות מחודשת מתוך המבוכות היותר עמוקות, יצר כור היתוך מיוחד במינו – כור ההיתוך האינטלקטואלי והיהודי המיוחד במינו שנוצר במפגש זה בצרפת, מפגש שהוליד התחדשות אינטלקטואלית יהודית מרשימה ביותר – שקרוב לודאי, מדינת ישראל תזדקק לעוד כמה עשרות שנים של התקדמות אינטלקטואלית כדי להגיע אליה.

ארבע דמויות ישבו על במה מיוחדת ובנו מחדש את עולמה של היהדות בכוחות רעננים וחודרים בעמקותם, והפיחו רוח חיים בעצמות היבשות של כל הנבוכים. הראשון שבהם היה הרב פרופסור יהודה אשכנזי (מניטו) שהצליח לחולל מהפיכה ממש אצל אלפי האקדמאים הצעירים היהודים שהתבללותם היתה רק מסווה לחיפוש ה"אניו" היהודי שמצא את עצמו כנטע זר בחיק תרבות המערבית.

בעקבותיו ואחריו, פעלו שלוש דמויות נוספות: פרופסור אנדרה נהר, פרופסור לוינס ופרופסור אמדו לוי ולנסי. ארבעתם

הצליחו להוות אופנים איתנים למרכבה שהסיעה צעירים אלו לפסגת העיון ומפסגה זו הביטו מלמעלה למטה על כל תרבויות אנוש, וידעו להבחין בתוכן את נקודות האור המתאימות לרוח ישראל ולתורתו, ולהניח לתהום הנשייה, החושך והערפל שכיסה ומכסה לאומים ותרבויות נוכריות.

מניטו היה בלי ספק, העגלון של מרכבה זו שהשיבה לחיק האומה ולחיק תרבותה הנצחית והאלהית רבבות צעירים. רבים וטובים עלו ארצה, התיישבו בה ומיישבים אותה מדעית, אינטלקטואלית, חברתית ולאומית, בזכות או בעקבות עליית המורה. אם יש כיום במדינת ישראל רבים מאוד כאלה, הרי הם חבים זאת למניטו. ואם עוד יותר רבים ממשיכים לפתח תרבות יהודית נאורה, מעמיקה ונאמנה לקודשי ישראל, הם אינם אלא ממשיכים את מפעלה של אישיות מיוחדת זו – אחד מבניו של הרב הראשי האחרון של אלג'יריה, הרב הגאון רבי דוד אשכנזי זצ"ל - שידע להחדיר בהם לא רק את התחושה, אלא הרבה יותר מזה, את ההכרה הברורה, שקדושה מתנשאת הרבה מעל השכלה.

ביחד איתו ואחריו, נרתמו גם כל שאר החברים לאותה משימה ובמיוחד אחרי מהפכת הסטודנטים ב-68. לוינס שימש עוגן לצעירים יהודיים רבים והציל אותם מנפילה לבור ללא תחתית של מרקסיזם חולני, הרסני ומערער כל יסוד ערכי ואנושי (על אותם הצעירים שלוינס הציל, יש למנות את הפילוסוף הצרפתי המפורסם ברנר אנרי לוי שזכה לתאר היטב את כל המגמות המרקסיסטיות החולניות הללו בספרו הראשון: "הברבריות בעלת פרצוף אנושי", וגם את הפילוסוף, פרופסור בני לוי, תלמידו ויד ימינו של סרטור¹). בלעדי כל הדמויות

¹ אין אנחנו מתעכבים כאן על ההשפעות של לוינס על סרטור שאינן פועל יוצא של בני לוי בלבד, כפי שכותב יאיר שלג מחוסר הכרת המציאות הצרפתית, אלא קדמו בהרבה, בעשרות שנים, אפילו לבואו של בני לצרפת, כאשר לוינס, באמצעות חיבוריו הראשונים פתח את שערי הפנומנולוגיה הגרמנית, בפני סרטור. הרב זייני היה הראשון שתרגם לעברית את השיחה האחרונה בין

האלה, ספק אם היה יהודי אקדמי או אינטלקטואלי אחד על אדמת אירופה השומר על זיקה עם יהדות או עם מדינת ישראל.

כבן דורם של אותם צעירים, שגם למד איתם באוניברסיטת פריז באותם הימים, אף השתתף במהפכת הסטודנטים בראשית דרכה בלבד, כל עוד מגמותיה המוצהרות שמרו על חתירה להגשמת ערכים אמיתיים, הרב ד"ר אליהו זייני היה קרוב מאוד למניטו, שהיה ידיד אישי של אביו, הרב מאיר זייני. משפחתו של הרב זייני קיימה ומקיימת קשרים הדוקים עם דמויות אלו.

אוסף מאמריו של לוינס, *Dificile Liberte* התגלה לעיני הרב זייני מייד כספר, שעל אף שהודפס בצרפת, מקומו הראוי הוא מדף הספרים הישראלי, החסר עד עצם היום הזה מבט מפוקח אמיתי ופנימי על תרבויות העולם כולו, מתוך ראייה יהודית נאמנה, פנימית ועמוקה.

בסופו של דבר, תחלואיה של החברה הישראלית אינם אלא בבואה של תחלואי החברה המערבית לפני קצת יותר מעשרים שנה. מן הראוי שהתשובות שניתנו על ידי לוינס לאותן המחלות תשמשנה עלים לתרופה לאותם התחלואים שהצליחו לפשות כמספחת בישראל, ללא כל מכס.

עובדה זו התחווה לרב זייני מייד אחר עלייתו ארצה בשנת 70, ואחרי שהתחיל ללמד בטכניון (במחלקה למתטיקה). הוא פנה אז מייד לפרופסור לוינס וביקש ממנו את הרשות לתרגם את ספרו לעברית. על פי המלצתו של פרופסור נהר נתן לוינס הסכמה זו באופן אישי.

הרב זייני סיים את התרגום של ספר זה כבר לפני למעלה מעשרים שנה. כל חלקי משפחת לוינס ברכו על עובדה זו. למרות זאת, כל מאמציו לפרסם אותם בשלמות כאן, עלו בתוהו. משיקולים זרים ומוזרים, שקשה לרדת לעומקם – זכה הרב עד היום רק לאישור לפרסם ארבעה מאמרים – שראו אור בקובץ "דברי עמנואל: ארבעה מאמרים מתוך חירות קשה", ירושלים התשס"ב.

שאר המאמרים מחכים לגאולתם בדפוס, אם כי דברי לוינס המתורגמים משמשים לבסיס ללימוד בהרצאות הרב ד"ר זייני